

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců JUDr. Miluše Doškové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **I. M.**, zastoupeného advokátem JUDr. Petrem Práglem se sídlem Dlouhá 5, Ústí nad Labem, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 3, PP 21/OAM, Praha 7, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 3. 2005, sp. zn. 14 Az 478/2003,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalovanému **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Odměna advokáta JUDr. Petra Prágla **s e u r č u j e** částkou 2150 Kč. Tato částka bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do 60 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

O d ů v o d n ě n í :

Stěžovatel včas podanou kasační stížností brojí proti shora označenému rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem, kterým byla zamítnuta jeho žaloba proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ČR (dále jen „žalovaný“) ze dne 1. 8. 2003, č. j. OAM-3473/VL-10-C10-2002, o neudělení azylu podle § 12, § 13 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu.

Stěžovatel v kasační stížnosti uplatňuje důvody obsažené v ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“), a namítá tak nesprávné posouzení právní otázky krajským soudem; a dále jinou vadu řízení před soudem, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.

V kasační stížnosti samotné stěžovatel uvádí, že žalovaný při projednání jeho věci porušil tehdy platná ustanovení § 3 odst. 4, § 32 odst. 1, § 34 odst. 1 a § 46 zákona č. 71/1967 Sb., správního řádu, když nezjistil přesně a úplně skutkový stav věci, neopatřil si úplné důkazy a jeho rozhodnutí nevyplývalo ze zjištěných podkladů.

Nadto připomíná, že byl v zemi svého původu pronásledován pro svou homosexuální orientaci a neměl se kam obrátit pro pomoc, když Ruská federace tyto poměry trpí a podporuje je. Odvolává se proto na čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (publ. pod č. 209/1992 Sb., dále jen „Evropská úmluva“), podle něž nikdo nesmí být mučen ani podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu. Homosexualita totiž sice není v jeho zemi původu oficiálně stíhána, nicméně lidé jemu podobní jsou velmi diskriminováni. Odkazuje na podporu svých tvrzení i na některé rozsudky Evropského soudu pro lidská práva týkající se pronásledování homosexuálů, jejichž relevanci opírá o skutečnost, že vyhoštění žadatele o azyl do země, kde by mohl být podroben mučení, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, může založit odpovědnost smluvního státu Evropské úmluvy podle jejího článku 3. Navíc u sebe spatřuje humanitární důvody podle § 14 zákona o azylu. Dovolává se také výkladového názoru obsaženého v čl. 53 Příručky k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků vydané UNHCR.

Z těchto důvodů stěžovatel navrhuje zrušit napadený rozsudek krajského soudu a žádá, aby byl jeho kasační stížnosti přiznán odkladný účinek.

Poté co byl stěžovateli ustanoven právní zástupce, doplnil tento ke kasační stížnosti, že rozhodnutí krajského soudu je zatíženo vadou spočívající v nesprávném výkladu ustanovení § 14 zákona o azylu, vzhledem ke stěžovatelově osobě a délce jeho pobytu v ČR. Stěžovatel má vzdor své sexuální orientaci v ČR rodinu, a to i přesto že jeho manželství bylo pravomocně rozvedeno. Společně s bývalou manželkou vychovává i nezletilou dceru I.. Všichni zde žijí již déle než šest let. Stěžovatel proto patrně splňuje humanitární důvody i s ohledem na zájem své nezletilé dcery. Tato tvrzení stěžovatel doložil i vlastnoručním prohlášením své bývalé manželky.

Žalovaný ve vyjádření ke kasační stížnosti uvedl, že v žalobě se stěžovatel zmiňoval pouze o své homosexualitě, proto nemůže vytýkat krajskému soudu, že se nevypořádal s jeho tvrzeními o společné domácnosti s dcerou a její matkou. Tato námitka, tedy nedostatečné vypořádání se s neudělením humanitárního azylu, přitom byla jedinou námitkou v kasační stížnosti, když „jiné vady“ řízení před krajským soudem ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. stěžovatel nijak neupřesnil. Žalovaný také zmiňuje, že homosexualita není v Ruské federaci trestným činem, proto v ní také neshledal ve správním řízení okolnost, jež by byla stěžovateli v zemi původu nebezpečnou.

V souzené věci Nejvyšší správní soud z předmětného správního spisu především zjistil, že řízení o udělení azylu bylo zahájeno dne 17. 7. 2002 na základě žádosti, v níž je jako důvod žádosti o azyl uvedeno, že stěžovatel je homosexuál a v Rusku měl z toho důvodu velké problémy s úřady. Byl také propuštěn z práce a ruská vláda se chystá přijmout zákon, na jehož základě by homosexuálové měli být stíháni. Do ČR odjel poté, co se v Rusku rozvedl

s manželkou, která poté odjela s jejich společnou dcerou do ČR, přičemž stěžovatel chtěl s dcerou nadále společně žít. Nyní mu skončila platnost víza, proto požádal o udělení azylu. V zásadě totéž vyplývá i z protokolu o pohovoru k důvodům návrhu na zahájení řízení o udělení azylu ze dne 30. 9. 2002. V tomto pohovoru uvedl, že do ČR jezdil od roku 1996, jednak z rodinných důvodů a jednak v naději, že zde bude moci podnikat, poté co jej v Rusku propustili z práce. K tomuto propuštění došlo na základě jeho vlastní formální žádosti poté, co byl hlavní lékařkou na klinice obviněn z homosexuality a ze styků s jiným lékařem. Stěžovatel měl i obavu, že byl fakticky zbaven titulu doktora medicíny, tím si však nebyl jist. Z Ruska odjel, protože tam už nemohl pracovat jako gynekolog a živil se pouze krátkodobě jako taxikář. Dále uvedl, že byl ženatý a má dítě, odpor k ženám získal až poté, co se změnilo chování jeho manželky k němu, tento odpor přičítal také své profesi. V Rusku jej v roce 1997 dvakrát pro jeho homosexualitu zbili neznámí lidé. Obrátil se proto na policii, ta se však ničeho nedopátrala. K odjezdu do ČR se nicméně rozhodl až kvůli dceři a možnosti podnikání zde. Jeho vízum pozbylo platnosti poté, co byl v roce 2001 odsouzen k trestu odnětí svobody na osm měsíců nepodmíněně za vloupání do automobilu. Poté podal žádost o azyl.

Žalovaný předmětnou žádost o poskytnutí azylu zamítl rozhodnutím ze dne 18. 11. 2002, č. j. OAM-3473/VL-10-C10-2002. Žalovaný v tomto rozhodnutí vyšel zejména ze Zprávy Ministerstva zahraničí USA o stavu dodržování lidských práv v Rusku za rok 2001. Žalovaný v tomto rozhodnutí konstatoval, že důvodem stěžovatelovy žádosti o azyl jsou ekonomické problémy plynoucí z jeho nezaměstnanosti. Pro svou homosexualitu neměl žádné problémy se státními orgány v zemi původu. V době před svým posledním odjezdem do ČR v lednu 2002 tedy neměl žádné problémy se státními orgány nebo soukromými osobami, jejichž jednání by stát podporoval. Žalovaný poukázal na to, že problémy se soukromými osobami, které se stěžovateli vysmívaly pro jeho sexuální orientaci, nejsou dostatečné pro udělení azylu, navíc stěžovatel nevyužil ani možností, jež mu k ochraně jeho zájmů nabízel právní řád země původu, jako je například protest proti nečinnosti policie u správního soudu, stížnost k Ministerstvu vnitra Ruské federace či k ombudsmanovi. Žalovaný navíc na základě rozporů stěžovatelovy výpovědi o tom, zda byl pro svou homosexualitu zbaven lékařského diplomu či nikoli, dospěl k závěru, že byla stěžovatelova výpověď v tomto bodě účelová a stěžovatel chtěl pouze zakrýt ekonomické důvody svého odchodu z vlasti. Žalovaný nezjistil ani důvody pro udělení azylu podle § 13 a § 14 zákona o azylu, ani pro shledání překážky vycestování podle jeho § 91.

Stěžovatel podal proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek odůvodněný tvrzením, že do vymezení pojmu sociální skupina podle § 12 zákona o azylu spadají také homosexuálové, navíc v roce 2002 začal být v Rusku projednáván návrh zákona o trestní odpovědnosti homosexuálů. V reakci na to bylo jeho oprávněnému prostředku vyhověno a žalovaný sám svým rozhodnutím ze dne 31. 12. 2002, č. j. OAM-3473/VL-10-C10-R2-2002, své rozhodnutí podle § 33 odst. 3 zákona o azylu v tehdy platném znění zrušil.

V dalším řízení pak vydal své výše označené rozhodnutí ze dne 1. 8. 2003, kterým stěžovatelovu žádost o azyl opět zamítl. Přitom uvedl, že důvodem stěžovatelovy žádosti o azyl skutečně bylo jeho homosexuální zaměření. Dalším důvodem pak byla snaha o legalizaci pobytu, neboť po návratu z výkonu trestu odnětí svobody již neměl v ČR povolení k pobytu. Žalovaný k tomu znovu uvedl, že vysmívání a napadání stěžovatele pro jeho sexuální orientaci soukromými osobami nelze podřadit pod důvody pro udělení azylu podle zákona o azylu. Stěžovatel nevyužil všechny prostředky právní ochrany. Navíc pobýval v ČR již od devadesátých let, do Ruska se vracel a o azyl v ČR požádal až poté, co byl odsouzen

za trestný čin a chtěl se po výkonu trestu odnětí svobody a ukončení legálního pobytu v ČR vyhnout správnímu vyhoštění. Legalizace pobytu ovšem není důvodem pro udělení azylu. K totožným závěrům jako v prvním rozhodnutí dospěl žalovaný i ohledně aplikace § 13, § 14 a § 91 zákona o azylu.

Proti tomuto zamítavému rozhodnutí podal stěžovatel žalobu ke Krajskému soudu v Ústí nad Labem. V této žalobě vytkl žalovanému, že nesprávně posoudil skutkový stav a vydal rozhodnutí rozporné se zákonem o azylu. Připomněl, že je příslušníkem sexuální menšiny, která je v Rusku pronásledována, jde tedy o sociální skupinu ve smyslu § 12 zákona o azylu. Zmínil také, že ví o případě člověka, jenž v ČR žádal pro svou homosexualitu o azyl a po zamítnutí této žádosti a návratu do Rusku tam byl zavražděn právě z důvodu příslušnosti k této sexuální menšině. Tento příběh doložil fotokopií novinového článku v ruštině. Problémy, jež by mu hrozily v případě vycestování, zakládaly u něj podle jeho názoru také překážku vycestování.

Krajský soud v Ústí nad Labem tuto žalobu zamítl shora označeným rozsudkem. V tomto zamítavém rozsudku krajský soud připomněl, že stěžovatel podal žádost o azyl až po několikaletém pobytu v ČR, aby se vyhnul správnímu vyhoštění. Pokud by skutečně hledal v ČR ochranu, patrně by se snažil svou situaci řešit již od počátku svého pobytu. Krajský soud proto stěžovatelovu žádost označil za účelovou a jsoucí v rozporu s podstatou institutu azylu. Krajský soud neshledal důvodným ani tvrzení, že je stěžovatel coby homosexuál členem sociální skupiny, příslušnost k níž by byla důvodem pronásledování. K udělování humanitárního azylu krajský soud uvedl, že se řídí správním uvážením žalovaného a není na ně právní nárok. Soud také neshledal, že by stěžovatelova sexuální orientace byla důvodem pro shledání překážky vycestování, když právní řád Ruské federace poskytuje dostatek prostředků právní ochrany. Námitka nesprávně posouzeného skutkového stavu věci pak byla vznesena pouze v obecné poloze a krajský soud se s ní neztotožnil.

Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů (§ 109 odst. 2, 3 s. ř. s) a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

Nejvyšší správní soud nejprve vážil nezbytnost rozhodnutí o žádosti o odkladný účinek kasační stížnosti. Dospěl k závěru, že o ní není třeba rozhodovat tam, kde je žadatel chráněn před důsledky rozsudku krajského soudu režimem pobytu za účelem strpení podle § 78b odst. 1, 2 zákona o azylu (cizinec má nárok na udělení víza za účelem strpení pobytu mj., pokud žádost doloží dokladem o podání kasační stížnosti proti rozhodnutí soudu o žalobě proti rozhodnutí ministerstva ve věci azylu a návrhu na přiznání odkladného účinku - takové vízum opravňuje cizince k pobytu na území po dobu platnosti víza, která je 365 dnů; na žádost cizince odbor cizinecké a pohraniční policie platnost víza prodlouží, a to i opakovaně) – ze zákona platnost uvedeného víza zaniká právní mocí rozhodnutí o kasační stížnosti. Pozitivní rozhodnutí o žádosti o odkladný účinek by tedy nemělo z hlediska ochrany stěžovatele žádný význam, negativní by před rozhodnutím o kasační stížnosti bránilo řádnému soudnímu řízení. Při rozhodnutí o kasační stížnosti pak je rozhodnutí o odkladném účinku nadbytečné, neboť obecně může přiznání odkladného účinku kasační stížnosti přinést ochranu jen do doby rozhodnutí o této stížnosti.

Stěžovatelova první námitka je opřena o tvrzení, že žalovaný nezjistil přesně a úplně skutkový stav věci a jeho rozhodnutí nevyplývalo ze zjištěných podkladů. Tato námitka však již není dále nijak konkretizována, jinými slovy: stěžovatel neupřesňuje, které důkazy žalovaný neměl provádět či uznat za věrohodné, či naopak jaké další důkazy měly být

žalovaným opatřeny a co jimi mělo být prokázáno. Neuvádí ani, v čem spatřuje rozpor mezi důkazy, které žalovaný opatřil, a tvrzeními v napadeném správním rozhodnutí. Za této situace na jeho námitku plně dopadá právní názor vyslovený například v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 4. 2004, sp. zn. 3 Azs 18/2004 (publ. pod č. 312/2004 Sb. NSS): *„Pokud stěžovatelka v kasační stížnosti uvádí pouze námitky obecného charakteru, aniž upřesňuje, které konkrétní důkazy či podklady pro rozhodnutí žalovaného v odůvodnění jeho rozhodnutí chybí, je takové tvrzení bez uvedení konkrétních skutečností nedůvodné. Nejvyšší správní soud vychází z premisy „necht’ si každý střeží svá práva“; proto nemůže stěžovatelka v kasační stížnosti úspěšně namítat, že správní orgán či soud v předcházejícím řízení nezjistily důsledně skutečný stav věcí, pokud sama neuvádí skutečnosti či důkazy, které pro takové tvrzení svědčí.“*

Druhá stěžovatelova námitka pak brojí proti tomu, že žalovaný a krajský soud neoznačili situaci, v níž se stěžovatel pro svou homosexualitu nacházel v zemi původu, za pronásledování. Mezi stěžovatelem a žalovaným není sporným, že stěžovatel je homosexuál a že byl z toho důvodu dvakrát napaden v roce 1997, žalovaný ani krajský soud nezpochybnili ani skutečnost, že stěžovatelova homosexualita mohla být důvodem, proč byl donucen opustit místo gynekologa na klinice, díky čemuž se následně dostal do ekonomických potíží. Sporným však mezi nimi je, zda jeho situaci lze označit jako pronásledování, např. za pronásledování z důvodu příslušnosti k sociální skupině, jak stěžovatel výslovně zmiňoval ve své žalobě.

Tuto otázku je potřeba posoudit pohledem zákonných ustanovení a dosavadní judikatury Nejvyššího správního soudu. Ten se k otázce homosexuality jako potenciálního důvodu azylově relevantního pronásledování rozsáhle vyjádřil ve svém rozsudku ze dne 5. 10. 2006, sp. zn. 2 Azs 66/2006: *„V první řadě nutno zdůraznit že homosexualita je (a to i v nejtolerantnějších a nejliberálnějších zemích Západu) charakteristikou, která v jistých ohledech komplikuje život jedince již jen proto, že je menšinovou sexuální orientací a jako taková je vždy, pokud je s ní okolí dotyčné osoby (či dokonce veřejnost) seznámeno, znakem „jinakosti“ ve srovnání se sexuální orientací většinovou a důvodem (či záminkou) pro to, aby na tuto „jinakost“ a na domnělé či skutečné důsledky z ní plynoucí bylo poukazováno. V tomto smyslu je nepochybně menšinová sexuální orientace „zátěží“ vždy a všude, tedy v každé společnosti, jakkoli v řadě jiných ohledů (např. způsob prožívání; povaha vztahů, které dotyčný jedinec navazuje; vlastnosti a schopnosti, které se někdy s touto sexuální orientací pojí) může být pro jedince oproti těm, jejichž sexuální orientace je většinová, obohacením. Moderní liberální společnosti Západu dospěly do stadia, kdy přinejmenším v základních parametrech života nejsou homosexuálové oproti heterosexuálům diskriminováni. O rozsáhlém „zrovnoprávnění“ (např. při uzavírání legálních partnerství srovnatelných s heterosexuálním manželstvím či ohledně umožnění adopce dětí) se ovšem v těchto společnostech vedou již dlouhá léta vášnivé a v řadě ohledů bolestivé diskuse a takové srovnání možností s heterosexuálně orientovanými jedinci není ani na Západě považováno všeobecně a jednoznačně za žádoucí; významná část aktérů diskursu o tomto problému zastává ve vztahu k homosexualitě či k některým jejím aspektům, projevům či důsledkům intolerantní či přinejmenším rezervované postoje, a to z důvodů, z nichž ne zcela všechny lze jednoznačně a bez dalšího shledat chimérickými. Obecná situace ve světě je pak z pohledu přijímání homosexuality jako formy normality ještě významně složitější než ve státech Západu. Uvedené skutečnosti musí být vzaty na vědomí při hodnocení homosexuality jako případného relevantního důvodu pro poskytnutí azylu.“*

Z právní úpravy v § 12 písm. b) a § 2 odst. 6 zákona o azylu vyplývá, že je důvodné poskytnout politický azyl pro pronásledování z důvodu příslušnosti k sociální skupině tehdy, jsou-li samotná příslušnost jedince k určité sociální skupině či důsledky z této příslušnosti zřetelně plynoucí přímým či zprostředkovaným důvodem ohrožení jeho života nebo svobody či důvodem opatření působících psychický nátlak nebo jiných obdobných jednání, pokud je provádí, podporují či trpí úřady země původu nebo pokud tato země není schopna odpovídajícím způsobem zajistit ochranu před takovým jednáním.

V první řadě nutno proto zodpovědět otázku, zda homosexualita sama o sobě vytváří příslušnost jedince k určité sociální skupině. Nepochybně tomu tak je, pokud tato vlastnost je ve společnosti, v rámci níž se příslušnost jedinců k určitým sociálním skupinám posuzuje, relevantním rozlišovacím kritériem a pokud je u konkrétního jedince relativně nezměnitelná – „daná“; jinak řečeno, homosexuálové vytvářejí sociální skupinu tam, kde je tato jejich charakteristika významná pro náhled okolí (či v širším ohledu společnosti jako takové) na ně; že se jedná – vyjma případů vynucené či příležitostné homosexuality (např. ve věznicích či při homosexuální prostituci) – o „danou“ vlastnost v tom smyslu, že není volbou dotyčného jedince, nýbrž v zásadě vrozenou vlastností, existuje v západní sexuologii výrazně převažující konsensus. Homosexuálové by nevytvářeli sociální skupinu, pokud by tato vlastnost byla v očích jejich okolí víceméně irelevantní (v soudobých západních demokraciích nejsou proto sociální skupinou např. osoby s hnědými vlasy, protože tato jejich charakteristika je v očích jejich okolí irelevantní v tom smyslu, že podstatně neovlivňuje náhled okolí na ně; skutečnost, že někomu se hnědé vlasy mohou z estetického hlediska líbit, zatímco jinému naopak ne, nelze ještě považovat za vytváření náhledu na jedince, neboť ten se vztahuje k takovým jeho charakteristikám, které jsou v dané společnosti – ať již z důvodů racionálních či iracionálních – považovány obecně za významné a vypovídající o něm). V tomto smyslu jsou homosexuálové sociální skupinou stále ještě i v drtivé většině liberálních západních demokracií, neboť i zde zpravidla tato jejich charakteristika je pro jejich okolí, tj. jiné lidi, zajímavá a někdy dokonce důležitá a v očích těchto jiných lidí je zařazuje do určité skupiny lidí s obdobnou relevantní vlastností. Tím spíše pak lze pro účely zákona o azylu o homosexuálech hovořit jako o sociální skupině v zemích, v nichž příslušnost k menšinové sexuální orientaci dotyčného jedince v očích jeho okolí výrazně vyděluje z „většiny“ a v nichž je vnímána jako jeho důležitá (a – nutno poznamenat – negativní) vlastnost.“

Nad rámec výše uvedených argumentů poznamenejme, že postihování lidí za homosexuální aktivity je i podle významných názorů doktríny azylového práva považováno za pronásledování z důvodu příslušnosti k sociální skupině (viz zejm. Kálin, Walter: *Grundriss des Asylverfahrens*, Basel/Frankfurt 1990, str. 97). Ostatně též čl. 10 bod 1. písm. d) tzv. „kvalifikační směrnice“ (Směrnice Rady 2004/83/ES ze dne 29. dubna 2004 o minimálních normách, které musí splňovat státní příslušníci třetích zemí nebo osoby bez státní příslušnosti, aby mohli žádat o postavení uprchlíka nebo osoby, která z jiných důvodů potřebuje mezinárodní ochranu, a o obsahu poskytované ochrany) stanoví, že „při posuzování důvodů pronásledování přihlíží členský stát k těmto hlediskům: (...)

d) skupina tvoří určitou společenskou vrstvu, zejména jestliže

- příslušníci této skupiny sdílejí vrozený charakteristický rys nebo společnou minulost, kterou nelze změnit, nebo sdílejí charakteristiku nebo přesvědčení, které jsou natolik zásadní pro totožnost nebo svědomí, že daná osoba nemá být nucena, aby se jí zřekla, a
- tato skupina má v dotyčné zemi odlišnou totožnost, protože ji okolní společnost vnímá jako odlišnou;

v závislosti na okolnostech existujících v zemi původu může určitá společenská vrstva představovat skupinu založenou na společné charakteristickém rysu sexuální orientace. Sexuální orientaci nelze chápat tak, že by zahrnovala akty považované podle vnitrostátních právních předpisů členských států za trestné. O hlediscích spojených s pohlavím lze uvažovat, aniž by sama vytvářela domněnku použitelnosti tohoto článku; (...).“

Je tak možno tuto obecnou úvahu uzavřít konstatováním, že sexuální orientace žadatele o azyl, tedy i stěžovatele, mohla být podle okolností a s ohledem na poměry v zemi původu považována za znak jeho příslušnosti k určité sociální skupině.

K udělení azylu ovšem není dostatečná samotná příslušnost k sociální skupině, ale musí být splněna ještě podmínka druhá, tedy odůvodněný strach z pronásledování z důvodu příslušnosti k této sociální skupině. Tato odůvodněnost strachu z pronásledování přitom musí mít kořeny buď v osobní zkušenosti žadatele o azyl, nebo v tom, že se jedná o skupinu v dané zemi pronásledovanou obecně.

Nutnost kumulativního splnění obou těchto znaků, tedy jak příslušnosti k určité sociální skupině, tak odůvodněného strachu z pronásledování pro tuto příslušnost, vyřkl Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku ze dne 19. 5. 2004, sp. zn. 5 Azs 63/2004 (publ. pod č. 364/2004 Sb. NSS): „*Určitá sociální skupina ve smyslu § 12 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, je skupina osob, která se vyznačuje objektivně společnou charakteristikou nebo kterou společnost alespoň takto vnímá. Tato charakteristika má často povahu vrozeného, nezměnitelného rysu nebo je jinak zásadní pro lidskou identitu, svědomí nebo výkon lidských práv dotýčných osob; riziko pronásledování však do této charakteristiky nepatří. I pouhá příslušnost k určité sociální skupině může být postačujícím důvodem pro udělení azylu; rozhodující je ovšem existence odůvodněného strachu z pronásledování, směřujícího vůči žadateli o azyl jako příslušníku určité sociální skupiny, jež podnikají úřady země, případně jež vychází od některých složek obyvatelstva, které nerespektují normy stanovené v zákonech dotýčné země, a úřady vědomě takové jednání tolerují, případně odmítají či jsou neschopné zajistit účinnou ochranu.*“

V nyní posuzovaném případě však Nejvyšší správní soud tyto důvody vzhledem k okolnostem tohoto případu neshledává. Stěžovatel sice popisoval, že byl dvakrát napaden, k těmto napadením však došlo již v roce 1997 a od té doby se útoky podobného ražení neopakovaly, ostatně stěžovatel sice následně pobýval částečně v ČR, do země původu se však opakovaně vracel a pobýval i tam. Co se týče jeho potíží v zaměstnání, stěžovatel sám potvrdil, že žádost o propuštění ze zaměstnání podepsal sám, byť zjevně z důvodu nepříznivé atmosféry, jež vůči němu coby homosexuáloví na pracovišti panovala. Takový problém jistě není nepodstatný, nedosahuje však zjevně intenzity, jež by dovolovala jej označit za pronásledování, a to zejména proto, že se nejednalo ani v jednom případě o jednání přičitatelné veřejné moci ve stěžovatelově zemi původu. Z podkladů obsažených ve spise tedy vyplývá, že stěžovatel byl ve své zemi původu příslušníkem sociální skupiny homosexuálů, příslušnost k ní však v podmínkách Ruské federace, jak vyplývá z informací o zemi původu a z dekriminlizace homosexuality v Rusku v devadesátých letech, není postačujícím důvodem pro shledání odůvodněného strachu z pronásledování; ani stěžovatel sám nepopisoval žádné jednání přičitatelné ruské veřejné moci, jež by v jeho případě odůvodněnost obav z pronásledování v době jeho odchodu z Ruské federace zakládalo.

Tuto přičitatelnost přitom nelze shledat ani při zohlednění stěžovatelem uváděného čl. 53 Příručky k postupům a kritériím pro určování právního postavení uprchlíků vydané UNHCR v roce 1992. V tomto článku se uvádí: „*Kromě toho se může stát, že žadatel byl podroben různým opatřením, která sama o sobě ještě nepředstavují pronásledování (např. různým formám diskriminace), ale jsou v některých případech spojena s dalšími zápornými faktory (např. obecné ovzduší nejistoty v zemi původu). V těchto situacích mohou různé uplatňující se aspekty ve svém součtu vyvolat určitý efekt v mysli žadatele, který může logicky opravňovat k tvrzení o opodstatněnosti pronásledování na „kumulativním“ základě. Netřeba zdůrazňovat, že není možné zavést obecné pravidlo, pokud jde o to, jaké kumulativní důvody mohou být základem platného nároku na právní postavení uprchlíka. To bude nutně záviset na všech okolnostech včetně konkrétních geografických, historických a etnologických souvislostí.*“ Pokud totiž toto nezávazné pravidlo hovoří o pronásledování na kumulativním základě, má stále na mysli „opatření“, jimž je žadatel o azyl podrobován ze strany veřejné moci. Jak však bylo uvedeno výše, ve stěžovatelově případě nebylo shledáno jednání zakládající pronásledování, které by bylo možno přičíst veřejné moci v jeho zemi původu.

Nezbytnost shledání přičitatelnosti různých ústrků obyvatelstva vůči homosexuálům k tomu, aby byly dostatečným důvodem pro udělení azylu v ČR, ostatně zdejší soud již zmínil i ve svém výše citovaném rozsudku sp. zn. 2 Azs 66/2006, kde také uvedl: „*Veřejné moci nelze přičítat, pokud obyvatelstvo státu či jeho významná část má o určité otázce „mravnostní povahy“ (tou je i náhled na to, zda je ze společenského hlediska přípustná homosexuální orientace) takové mínění, že se z pohledu standardů západních liberálních demokracií jeví jako netolerantní. Co by však veřejné moci bylo nutno zásadně přičítat, je, pokud by obyvatelstvu nebránila tuto netoleranci projevovat, tj. např. pokud by příslušníky homosexuálních minorit nebránila před zřetelným a bezprostředně hrozícím nebezpečím fyzického napadení, pokud by se nesnažila již proběhlá napadení, o nichž se dozvěděla, vyšetřovat a případně trestat a pokud by přiměřenými opatřeními nepředcházela projevům intolerance či je dokonce přímo nebo nepřímou rozdmýčovala. Obiter dictum nutno poznamenat, jak to ostatně již např. německá judikatura uznává téměř dvě desetiletí (viz shora citovaný judikát Spolkového správního soudu), že nepochybně by za pronásledování bylo nutno považovat, pokud by samotný dobrovolný homosexuální pohlavní styk (vyjma styku mezi dospělým a nezletilcem) byl bez dalšího považován za trestný čin, za který by hrozila významná sankce (třeba trest smrti, udělovaný za takové jednání vcelku běžně např. v Íránu, někdy i nezletilým, jako 19. 7. 2005 v Mašhádu, viz např. http://de.wikinews.org/wiki/Iran:_Zwei_Jugendliche_hingerichtet).*“

Bez významu ostatně nejsou ani další okolnosti, za kterých stěžovatel o azyl požádal, tedy to, že jeho hlavní motivace k trvalému odchodu do ČR byly rodinné a ekonomické, zejména snaha být s dcerou a podnikat zde, tedy důvody azylově irelevantní. Pohledem stěžovatelovy situace těsně před podáním žádosti o azyl, tedy situace, kdy platnost jeho povolení k pobytu skončila z důvodu jeho prokázané trestné činnosti a jemu hrozilo správní vyhoštění, je pak možno shledat, že skutečné důvody pro odchod ze země původu, a tím spíše pro podání žádosti o azyl, ležely spíše v oblastech azylově nepodstatných než ve snaze vyhnout se pronásledování v zemi původu. Při posuzování žádosti o azyl je totiž třeba přihlížet i k tomu, po jak dlouhé době od vstupu na území ČR je podávána, respektive z jakého důvodu nebyla podána dříve. K tomuto závěru dospěl zdejší soud již ve svém rozsudku ze dne 20. 10. 2005, sp. zn. 2 Azs 423/2004: „*Přestože stěžovatel zřejmě byl v zemi původu pronásledován z azylově relevantních důvodů, nemohl mu být azyl udělen za situace, kdy o azyl požádal až po čtyřech letech nelegálního pobytu v České republice, nadto z důvodů odlišných, které jej z ochrany formou azylu diskvalifikovaly (zde hrozícího správního*

vyhoštění). O azyl je totiž nutno žádat bezprostředně poté, co má k tomu žadatel příležitost, a to nejen z hlediska zeměpisného, ale i časového.“

Ve stěžovatelově případě je tak možno posouzení této druhé námitky uzavřít konstatováním, že vzhledem k době a situaci podání jeho žádosti o azyl nelze mít za to, že by důvodem podání této žádosti byly důvody azylově relevantní, ale snaha legalizovat si v ČR pobyt, jehož legálnímu pokračování stěžovatel zabránil svou úmyslnou trestnou činností. Ani v době stěžovatelova odchodu z Ruské federace by však nebylo možno podle názoru soudu shledat, že by byl pronásledován pro svou příslušnost k homosexuálům jako sociální skupině ve smyslu § 12 zákona o azylu (*pozn. soudu: odkaz na znění zákona č. 498/1990 Sb., o uprchlících, provedený krajským soudem v jeho rozsudku je v tomto směru zcela nepřipadný, neboť tento zákon pozbyl platnosti k 31. 12. 1999; tato chyba však není na závadu srozumitelnosti, a tedy ani zákonnosti jeho rozsudku*). Je totiž sice pravdou, že splňoval podmínku příslušnosti k sociální skupině, nelze však shledat, že by byl z důvodu této příslušnosti k ní pronásledován, či že by se jednalo o sociální skupinu obecně pronásledovanou v jeho zemi původu.

Na tom nic nemění ani stěžovatelův poukaz na závazek, který pro ČR vyplývá z čl. 3 Evropské úmluvy. Z výše uvedeného totiž dostatečně vyplývá, že potíže, kterým byl stěžovatel vystaven v zemi svého původu, nelze kvalifikovat ani jako mučení, nelidské či ponižující zacházení anebo trest, neboť tak nelze označit ani ústrky v bývalém zaměstnání, ani náhodné napadení stěžovatele, jež bylo policií prošetřováno, byť bezvýsledně. Zároveň není ani důvod se domnívat, že by stěžovatel byl takovému jednání vystaven po svém návratu do země původu, neboť právě na situaci po návratu do země původu pamatuje judikatura Evropského soudu pro lidská práva vykládající čl. 3 Evropské úmluvy ve vztahu k neúspěšným žadatelům o azyl vracejícím se do země původu (viz např. rozsudek Soering v. Spojené království ze dne 26. 6. 1989, stížnost č. 14038/88; či rozsudek Ahmed v. Rakousko ze dne 17. 12. 1996, stížnost č. 25964/94).

Svou třetí kasační námitkou pak stěžovatel brojí proti tomu, že mu nebyl udělen humanitární azyl podle § 14 zákona o azylu. V této otázce je třeba nejprve odkázat na setrvalou správní judikaturu. Tak v rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 10. 2003, sp. zn. 3 Azs 12/2003, bylo uvedeno: *„Na udělení azylu z humanitárního důvodu podle § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění zákona č. 2/2002 Sb., nemá žadatel subjektivní právo. Správní orgán o něm rozhoduje na základě správního uvážení; jeho rozhodnutí přezkoumává soud pouze v omezeném rozsahu, a to z hlediska dodržení příslušných procesních předpisů (§ 78 odst. 1 s. ř. s.).“* Míra správního uvážení správního orgánu, jak připomněl i krajský soud, je tedy za situace, kdy se ustanovení § 14 zákona o azylu omezuje při určení důvodů, pro něž je možné humanitární azyl udělit, na konstatování, že se jedná o důvody hodné zvláštního zřetele; poměrně široká. Přitom prostor soudního přezkumu správních rozhodnutí u přiznání či nepřiznání humanitárního azylu je v souladu s citovaným judikátem naopak omezen, což však jistě ani ve vzájemné kombinaci neznamena, že by přiznávání humanitárního azylu mohlo být určováno pouhou libovůlí správního orgánu.

Ve svém rozsudku ze dne 11. 3. 2004, sp. zn. 2 Azs 8/2004, pak Nejvyšší správní soud doplnil: *„Smysl institutu humanitárního azylu lze spatřovat v tom, aby rozhodující správní orgán měl možnost azyl poskytnout i v situacích, na něž sice nedopadá žádná z kautel předpokládaných taxativními výčty ustanovení § 12 a § 13 zákona o azylu, ale v nichž by bylo přesto patrně „nehumánní“ azyl neposkytnout. Zatímco tak v jiných právních předpisech*

reaguje zákonodárce na skutečnost, že není schopen předpokládat všechny situace, v nichž je určitý postup – zde poskytnutí azylu – vhodný či dokonce nutný, typicky demonstrativními výčty za účelem odstranění či alespoň zmírnění tvrdostí; v zákoně o azylu zvolil kombinaci dvou ustanovení obsahujících výčty taxativní a jednoho ustanovení umožňujícího pohledem humanitárních hledisek řešit situace nezahrnutelné pod předchozí dvě ustanovení. Správní orgán díky tomu může zareagovat nejen na varianty, jež byly předvídatelné v době přijímání zákona o azylu jako obvyklé důvody udělování humanitárního azylu – sem lze příkladmo zařadit například udělování humanitárního azylu osobám zvláště těžce postiženým či zvláště těžce nemocným; nebo osobám přicházejícím z oblastí postižených významnou humanitární katastrofou, ať už způsobenou lidskými či přírodními faktory – ale i na situace, jež předvídané či předvídatelné nebyly. Míra volnosti této jeho reakce je pak omezena pouze zákazem libovůle, jenž pro orgány veřejné moci vyplývá obecně z ústavně zakotvených náležitostí demokratického a právního státu.“

Ve stěžovatelově případě je třeba pohledem výše citované judikatury konstatovat, že odůvodnění správního rozhodnutí v otázce humanitárního azylu je sice stručné, ale dostatečné, když z něj dostatečně plyne, že žalovaný vycházel z údajů poskytnutých stěžovatelem a že z nich nevyplývá, že by u něj byly dány důvody hodné zvláštního zřetele. Tento závěr přitom ani podle názoru zdejšího soudu není v rozporu s těmi skutečnostmi, které ze správního spisu a stěžovatelových vyjádření vyplývají. K otázce významu různých citových vazeb na osoby, jež se právě nacházejí v ČR, pohledem ustanovení § 14 zákona o azylu se ostatně zdejší soud vyjádřil již ve svém rozsudku ze dne 24. 9. 2003, sp. zn. 7 Azs 3/2003: „Samotná skutečnost, že žadatel o azyl má v úmyslu se v České republice oženit a založit zde rodinu, není bez dalších okolností hodných zvláštního zřetele důvodem pro udělení azylu z humanitárního důvodu podle § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění zákona č. 2/2002 Sb.“

Lze proto uzavřít, že Nejvyšší správní soud v daném případě neshledal naplnění některého z namítaných důvodů kasační stížnosti ve smyslu ustanovení § 103 odst. 1 písm. a) a d) s. ř. s., neboť - jak vyplývá ze shora uvedeného - v souzené věci nebylo shledáno nesprávné posouzení právní otázky krajským soudem; ani jiná vada řízení před soudem, která mohla mít za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.

Ze všech těchto důvodů Nejvyšší správní soud dospěl po přezkoumání kasační stížnosti k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

Stěžovatel, který neměl v tomto soudním řízení úspěch, nemá právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 1 s. ř. s.) a Ministerstvu vnitra náklady řízení nevznikly. Proto soud rozhodl, že se žalovanému nepřiznává právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Stěžovateli byl pro řízení o kasační stížnosti ustanoven zástupcem advokát JUDr. Petr Prágl; v takovém případě platí hotové výdaje a odměnu za zastupování stát (§ 35 odst. 7, § 120 s. ř. s.). Soud proto určil odměnu advokáta částkou 2 x 1000 Kč za dva úkony právní služby – převzetí a příprava věci a doplnění kasační stížnosti - a 2 x 75 Kč na úhradu hotových výdajů, v souladu s § 9 odst. 3 písm. f), § 7, § 11 odst. 1 písm. b), § 13 odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb. ve znění pozdějších předpisů, celkem 2150 Kč. Tato částka bude vyplacena z účtu Nejvyššího správního soudu do šedesáti dnů od právní moci tohoto rozhodnutí.

P o u ě n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 13. listopadu 2006

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu